

que sí, *més que may siga*», MGadea (*T. del Xè* 1, 245; III, 38); «*més que siga menre poc bó*» 'encara que sigui poc bo, per poc que ho sigui' (Els Angles, 1960). Algun cop amb altres verbs: GaGirona defineix «*cutxamander*: manifestar, qui 's posa a fer moltes coses *més que no'n sàpie*» (*Vocab. del Maestrat*); no sé si és genuí o err. tip. *mas que* 'encara que' imprès en el *Folk. Tortosí* de Moreira, p. 42.

Mas i *mes* conjuncions adversatives. Etimològicament és el mateix mot que *MAGIS* adverb de quantitat; però el llatí vulgar l'usaria ja amb valor adversatiu; des d'una data més o menys tardana, car es tracta d'un descabdellament que retrobem, encara que amb variants, en totes les llengües romàniques d'Occident: it. *ma* 'però' (cf. *più* 'més'); fr. *mais* 'però' (*plus* 'més'); oc. *mais* i *mas*, generalment distingits antigament com 'més' i 'però', si bé no sempre,³ cast. *mas* amb tots dos valors; port. mod. *mas* 'però' i *mais* 'mes', però el portuguès antic, i el galleg fins avui, els confonien en gran part en la forma *mais*: en les *Cantigas de Escarinho* dels Ss. XIII-XIV amb valor adversatiu hi ha *mais* en la majoria dels exemples i *mas* només en cosa d'1/5, mentre que en les de *Sta. Maria* predomina la distinció del portuguès modern.

El punt de partida del nou significat adversatiu sembla resultat de la confluència de dues innovacions semàntiques: d'una banda *magis* començà d'usar-se sovint amb el valor de 'més hi ha', 'és més', ço que no és adversatiu, però no deixa d'oposar-se el que s'ha dit, bo i agreujant-ho o augmentant-ho; per altra banda fins i tot grans clàssics, almenys en vers (com posà de relleu Bourciez en *Élém. de Ling. Rom.*)⁴ l'usen amb un valor correctiu de 'més aviat', 'millor dir': «*Quem non lucra, magis Pero formosa coegit*», Propercí (II, 2.17) 'no era l'afany de guanyar béns, sinó més aviat la formosor d'ella que l'hi empenyeren'; «*Non equidem invideo, miror magis* ---», Virgili (*Buc.* I, 11); «*id non est turpe, magis miserum est*», Catul (68.30).

A la fi els dos canals conflueixen, acabant per donar un sentit francament adversatiu. Però notem que mentre el *MAGIS* augmentatiu o melioratiu era accentuat en una part molt gran dels casos; l'ús adversatiu, no fet més que introduir una nova oració, era el més sovint molt poc accentuat o francament proclític. D'aquí que sovint en romànic *MAGIS*, pronunciat *mages* amb una palatal evanescent, accentuat tendia a passar a *mâves* > *mâgs* > *maís*; però proclític la *e* era tan evanescent com la *g* i tendia més fortament cap a *mas*: d'on la distinció *mas/més*, *mas/mais*, que ha predominat en gran part en oc. ant., en cat. ant. i en port. modern; mentre que altres parlars no distingiren tant, o deixaren que la vella distinció s'oblirés, o perderen el valor augmentatiu del mot (it., fr.) o bé l'adversatiu, com el català modern, que l'ha eliminat, o postergat, a profit de *però*.

Mas és la forma predominant de molt en el català antic com a conjunció adversativa, des dels orígens: «aquela sement --- ven Diable e la tol del cor, --- *mas* aquella sement qui cadeg en la bona terra demostra lo

cor del bon cristà ---», «totes les coses del segle --- tornen en nient, *mas* caritat jamés no cadrà ---», *Hom.* (3r12, 1v14 etc.); «quant hages bon temps no hisques de seny --- *mas* vaja't lo cor a què pories venir --- sí Déu mudava la fortuna ---», Eiximenis (*Dotzèn*, § 103); inútil donar-ne més proves perquè és la forma que es troba en massa, i pertot, durant tota l'Edat Mitjana.

Hi ha una forma concurrent *mes*, sobretot en algunes zones nòrdiques, des dels orígens, si bé molt minoritària, dualitat que es comprèn fàcilment donada la descrita evolució fonètica. Alguns textos o llurs mss. vacillen entre les dues, si bé amb predomini de *mas*: «*mas* esdevenc que yo ---» en el *Corbatxo* de NFranch (*BDLC* XVII, 9, de nou p. 12 etc.), si bé una vegada «no per mos mèrits, *mes* per sola benignitat de aquella qui ---» (p. 8); en JRoig moltíssims de *mas*, amb algunes excepcions, que en part poden ser err. tip., o el context no dona sentit inequívoc o hi ha discrepància entre la *varia lectio* (vv. 9054, 9122, 966, 9626, 9773). En JoMartorell es pot dir que hi ha *mas* pertot.⁵ En Llull *mas* pertot o en enorme predomini, però en el cas de *mas a Blanq.*, *NCl.* I, 226.28, el ms. A posava *mes*, descartat també en la 1.ª ed. En el *Consoilat* hi ha *mas* quasi pertot; tanmateix, en alguna part tardana: «vi e pinyons no paguen res d'entrada; *mes* si les dites coses eren tretes de Cathalunya, paguen a la exida ---» (ed. Moliné, p. 277).

Són pocs els textos medievals que prefereixen *mes*, ço que sembla ser el cas del *Curial* (*NCl.* I, 168.16; II, 82; I, 91). Degué haver-hi preferència per *mes* en certes comarques occidentals i sobretot en el Ross.: dos casos de *mes* en un doc. de Segarra-Barberà de 1396 (*BABL* x, 414); predomina *mes* en *La Fi del Comte d'Urgell* (de c. Balaguer): «manar al comprador que ell no fassa tal novitat, *mes* que fassa e-s regesque segons los passats se són regits», «dominaria --- no solament aquella ciutat *mes* tota Cathalunya» (*NCl.*, 59, 65, 83.20 etc.), tanmateix «sos fills no éran --- de stirp e sement reyal --- *mas* éran de linatge --- sacerdotal!» (111). «*Mes* que si qualcú ---» 'però que ---', doc. ross. de 1317 (*RLR* xxx, 265).

Mes és general d'altra banda en les *VidesR*, i en trobem confirmació en gran nombre de docs. d'aqueixa procedència (p. ex. els de 1297 i 1298 publ. per Alart a *RLR* v, 95, 98, 99). A partir de 1500 *mes* guanya terreny pertot, però el valor d'aqueixa observació queda molt debilitat o condicionat pel fet que ja llavors *però*, afeblint la seva força adversativa medieval, s'ha anat convertint en la principal eina adversativa del català mitjà i modern, de fet quasi única en la llengua viva i parlada, si n'exceptuem algunes comarques pirinenques; es comprèn, doncs, que en la seva vida decadent, convertit en un mer auxiliar de luxe, propi de la llengua escrita (usat per a varietat d'estil o per rellevar el to estilístic), *mes* i *mas* poc vius es barrejaren (ajudant-hi el model castellà i francès), donant la victòria a la forma minoritària *mes*; fet del qual ja hem observat certs pròdroms en bones fonts medievals del període final. *Mas* no morí bruscamment: és encara la